

NIŠANI - MUSLIMANSKI NADGROBNI SPOMENICI IZ ZBIRKE KAVURIĆ U HRVATSKOM POVIJESNOM MUZEJU

Lada Prister
Hrvatski povijesni muzej
Zagreb

U časopisu *Informatica Museologica* broj. 2-3 god. 1979. MDC, Zagreb, str. 106-120, objavljena je dokumentarna građa arhitektonskih projekata muzeja, tehnički i financijski elaborati, idejni koncepti za rekonstrukciju i adaptaciju muzejskih prostora iz ostavštine arhitekta Đure Kavurića (1903-1976.), koju je njegova supruga

Eleonora Kavurić darovala Muzejskom dokumentacijskom centru u Zagrebu, Mesnička 5. Od 1998. godine darovana dokumentarna građa nalazi se na trajnoj pohrani u Muzeju arhitekture HAZU, Zagreb, a obavijest o toj pohrani donosi isti časopis (br. 3/4. 1998., MDC, str. 137). Uvidom u dokumentarnu građu upoznajemo se s djelatnošću arhitekta Đure Kavurića, autora likovnih postava brojnih izložbi i stalnih postava muzeja u Hrvatskoj, na čitavom teritoriju bivše Jugoslavije i u inozemstvu.

Arhitekt Kavurić nije sakupljao i sistematizirao samo dokumentarnu građu vezanu za muzeje i galerije, već je bio i pasionirani sakupljač, koji je tijekom svoga života sakupio vrijednu i raznoliku zbirku predmeta. ("Zbirka Kavurić" registrirana je u Državnoj upravi - Konzervatorskom odjelu Zagreb, br.1880).

Gospoda Eleonora Kavurić je početkom 1994. godine izrazila želju da Hrvatskom povijesnom muzeju daruje četiri kamena

Nišan s natpisom, Sarajevo, 19. stoljeće
snimio: Igor Brzoja

nišana. Nišani ili bašluci su muslimanski nadgrobni spomenici, koje nalazimo na čitavom teritoriju Bosne i Hercegovine, a u kontinentalnoj Hrvatskoj ih nalazimo u istočnom dijelu Slavonije gdje su se ostaci turske dominacije najduže zadržali (Cernik, Ilok, Osijek i dr.). Hrvatski povijesni muzej u svojoj zbirci kamenih spomenika čuva orijentalne kamene ploče s natpisom pa je rado prihvatio ponudene nišane i tako obogatilo ne baš brojnu orijentalnu zbirku sa četiri vrijedna eksponata. Svoju nadasve neobičnu i vrijednu kolekciju arhitekt Kavurić je sakupio kupnjom i razmjenom na svojim putovanjima po raznim dijelovima svijeta.

Tako je sasvim slučajno u Sarajevu 1967. godine, prema pričanju njegove supruge Eleonore, kupio i tako spasio od uništenje četiri kamena nišana iz 19. stoljeća. Nišani su zbog građevinskih radova bili maknuti s nekog sarajevskog muslimanskog groblja (na žalost ne znamo o kojem sarajevskom groblju se radi) i bili bi upotrebljeni kao građevinski materijal da ih arhitekt Kavurić nije dopremio u Zagreb. U Zagrebu je sarajevske nišane kolekcionar smjestio na travnjak ispred svoje kuće u Voćarskom naselju broj 68 i zakopao ih je u zemlju na sličan način kao da su na nekom muslimanskom groblju.

Nišani su na kraju završili kao dar u Hrvatskom povijesnom muzeju i vjerojatno će biti izloženi kao muzejski eksponati u budućem stalnom postavu zbirke kamenih spomenika. Sarajevski nišani nose na sebi sve karakteristike muslimanskih nadgrobničkih spomenika. To su klesani monolitni kamene spomenici većih dimenzija s turbanastim završetkom, koje karakterizira rustikalna obrada i skromna ornamentalna dekoracija. Najveći nišan u zbirci uz dekoraciju i turbanasti završetak ima i natpisno polje a na osnovu pročitano natpisa utvrđeno je da je nastao u drugoj polovici 19. stoljeća. Može nam izgledati malo neobično da su nišani ili slični nadgrobni spomenici dio jedne kolekcije. Ali kada se se zbirka sagleda u cjelini oni i nisu ništa neobično, ni

što se tiče načina na koji su sakupljeni a ni načina na koji su postavljeni.

Karakteristično je da se veći dio "zbirke Kavurić" sastoji od trodimenzionalnih predmeta izrađenih od različitog materijala. Oni pripadaju različitim religijama te poganskim, magijskim obredima. Sakupljeni predmeti pripadaju raznim vremenskim razdobljima i raznim narodima, a pojedine predmete odlikuje izrazita umjetnička vrijednost.

Sakupljaču je bila posebno važna umjetničko-estetska strana kao i simboličko značenje samog predmeta, odnosno uloga koju predmet ima u magijskim i pogrebnim običajima nekog naroda. Kolekcionar Kavurić je svoje sakupljene predmete držao u svom stanu na istaknutom mjestu kao da se radi o eksponatu u muzeju. Neki su predmeti i modificirani da bi osim estetske imali i uporabnu vrijednost. Primjerice, staro kandilo iz neke pravoslavne crkve preuređeno je u električni luster dnevne sobe; drveni kip srednjovjekovnog sveca nalazio se na istaknutom mjestu u hodniku, a muslimanski nadgrobni spomenici samo su ukras u vrtu ispred kuće.

Danas "zbirka Kavurić" nije više cjelovita. Pojedini predmeti iz zbirke nalaze se kod članova obitelji a neki su predmeti darovani zagrebačkim muzejskim ustanovama (Muzejski dokumentacijski centar, Hrvatski povijesni muzej, Etnografski muzej).

Na području Hrvatske ostalo je danas malo orijentalnih spomenika. Za predmete koji se čuvaju u raznim muzejima ili u privatnim zbirkama vlada veliki interes, kako u pogledu njihove stručne obrade tako i njihove prezentacije.

Na osnovu objavljene literature o muslimanskim nadgrobni epigrafskim spomenicima na području susjedne države Bosne i Hercegovine doznajemo da je tijekom godina (izuzimajući sadašnja ratna razaranja) s raznih muslimanskih groblja nestalo mnoštvo vrijednih nišana pa je zbog toga donacija gospode Kavurić posebno važna i korisna.